

СЕКЦІЯ 7 ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 336.027

Бадида М.П.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів і банківської справи
Ужгородського національного університету,
начальник ДПІ в м. Ужгороді ГУ ДФС у Закарпатській області*

Зеленський А.В.

*здобувач кафедри фінансів
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню основних методичних та практичних аспектів стимулювання розвитку аграрного сектора економіки України на основі ефективного податкового регулювання галузі. Висвітлено механізм впливу податкового регулювання на баланс інтересів держави і платників податку. Визначено основні тенденції податкового регулювання аграрної галузі у контексті податкової реформи-2016.

Ключові слова: податкове регулювання, аграрний сектор економіки, фінансова політика, спеціальні режими оподаткування, податкова реформа.

Бадида М.П., Зеленский А.В. СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ НАЛОГОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Статья посвящена исследованию основных методических и практических аспектов стимулирования развития аграрного сектора экономики Украины на основе эффективного налогового регулирования отрасли. Освещены механизм влияния налогового регулирования на баланс интересов государства и налогоплательщиков. Определены основные тенденции налогового регулирования аграрной отрасли в контексте налоговой реформы-2016.

Ключевые слова: налоговое регулирование, аграрный сектор экономики, финансовая политика, специальные режимы налогообложения, налоговая реформа.

Badida M.P., Zelenskiy A.V. CURRENT TRENDS IN TAX REGULATIONS AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE

The article investigates the basic methodological and practical aspects of stimulating the development of the agricultural sector of Ukraine through effective fiscal management industry. Deals with the mechanism of the effect of tax regulation to balance the interests of the state and taxpayers. The main trends in tax regulation the agricultural sector in the context of tax reform 2016.

Keywords: tax regulations, the agricultural sector, fiscal policy, tax exemptions, tax reform.

Постановка проблеми. В трансформаційних умовах економіки фінансова політика держави ґрунтується на системі фінансових регуляторів. Їх базисом є податки, що наповнюють державну скарбницю. Особливого значення набувають податкові механізми, які є найважливішою складовою регулювання економіки аграрного сектора.

Сучасні проблеми функціонування аграрного сектору зумовлені економічною дискримінацією, відсутністю необхідних преференцій та податкових заходів стосовно подолання наслідків економічної кризи й вступу України до нової фази стійкого економічного зростання. Це вимагає випереджаючого розвитку аграрного сектору країни. Процес його податкового регулювання потребує оцінки впливу податкових механізмів на економічні параметри та визначення траєкторії активізації економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним, методологічним і практичним питанням становлення податкової системи і податкового регулювання приділено достатньо уваги відомими вітчизняними економістами, серед яких: В. Андрущенко, О. Василик, В. Вишневський, А. Даниленко, Т. Єфименко, Ю. Іванов, А. Крисоватий, І. Луніна, В. Мельник, П. Мельник, В. Опарін, Ю. Пасіч-

ник, А. Соколовська, Л. Тарангул, В. Федосов, Л. Шабліста, С. Юрій.

У розробку їх теоретико-прикладних засад помітний внесок зробили такі визнані дослідники, як В. Борисова, П. Гайдуцький, О. Гудзь, М. Дем'яненко, Д. Дема, Н. Дорош, П. Лайко, П. Саблук, П. Стецюк, В. Синчак, Л. Худолий, А. Чупіс та ін. Ними розглядалося широке коло питань пошуку резервів системи фінансових регуляторів за допомогою податкових механізмів в царині аграрного сектору країни.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На противагу цьому, в теорії податкового регулювання економіки аграрного сектору існує достатня кількість суперечливих та дискусійних проблем, що вимагають свого нагального розв'язання. З поміж них особливо значимим є податкове регулювання розвитку аграрного сектору, яке залишається недостатньо розкритою сферою податкових відносин.

Необхідність подальшого розвитку податкової підтримки, виявлення чинників і передумов формування принципово нової концепції податкової реформи аграрного сектору, а також розробки показників рівня впливу податкових механізмів на економіку аграрного сектору являють собою актуальну

проблему сучасної економічної науки і практики, яка потребує поглибленого аналізу.

Метою статті є визначення сутності фінансового регулювання та аналіз функціонування системи податкового регулювання аграрного сектору України на сучасному етапі для подальшого визначення пріоритетних напрямів, форм та інструментів регулювання цієї сфери економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основною функцією прямих податків є регулююча, сутність якої полягає у свідомому втручанні держави у ринкову економіку для досягнення визначених цілей податкової політики та регулювання соціально-економічних процесів. Метою державного податкового регулювання є збільшення податкових надходжень до бюджету в результаті підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання [1, с. 21].

У сфері оподаткування перетинаються інтереси держави та платників податків. У спрощеному вигляді спроба збалансування інтересів держави й платників може бути представлена у такому вигляді (рис. 1).

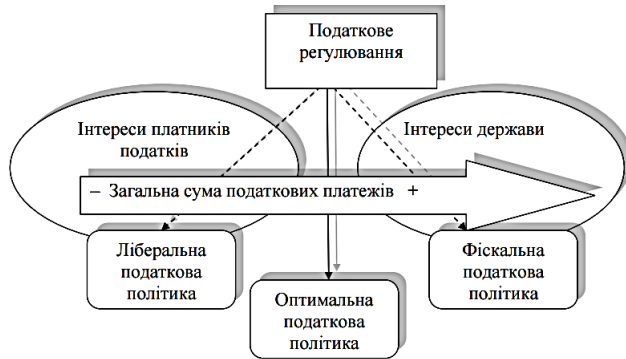

Рис. 1. Механізм впливу податкового регулювання на баланс інтересів держави і платників податку [2, с. 123]

Зважаючи на пріоритетність фіскальної функції податків, держава зацікавлена у збільшенні загальної суми податків і зборів, що надходить у формі доходів у бюджеті всіх рівнів і державні цільові фонди. Однак, надмірне підвищення податкового навантаження (пріоритет інтересів держави) позбавляє платників стимулу до розвитку й розширення масштабів діяльності, що веде до таких негативних наслідків, як пригнічення підприємницької ініціативи й стагнації, ухилення від оподаткування та тіньової економіки.

Інтереси платників податків навпаки полягають у мінімізації витрат, у т.ч. і витрат на сплату податків, тому лібералізація оподаткування через зниження податкового навантаження об'єктивно сприяє зміцненню фінансової бази платників податків, насиченню ринку товарами і послугами та створенню конкурентного середовища. Зростають теж витрати на оплату праці, що забезпечує підвищення рівня добробуту працюючих осіб і їх споживання. Все це стимулює розширення сукупного попиту, що є найважливішим чинником стабільного економічного розвитку.

Система регулювання економіки аграрного сектору України податковими механізмами має підсистеми та їх складові елементи: суб'єкти податкового регулювання – державні органи в межах їхньої компетенції (Верховна Рада, Міністерство аграрної політики та продовольства України, Міністерство фінансів України, Державна фіскальна служба України) і недержавні органи управління діяльністю (товарні біржі, торговельні палати, асоціації тощо); норма-

тивно-податкове забезпечення – закони України, постанови Верховної Ради, укази Президента, постанови Уряду, накази та листи Державної фіскальної служби України, міністерств, відомств, статуту підприємств аграрного сектору, інструкції, норми, нормативи, методичні вказівки, інша нормативна документація; податкові регулятори – принципи оподаткування, форми оподаткування, порядок обчислення і сплати, об'єкти оподаткування, порядок надання податкових пільг, контроль за правильністю та своєчасністю розрахунків платників з бюджетом і моніторинг застосування податкового механізму.

Значний вплив на розвиток вітчизняних підприємств агропромислового комплексу протягом останніх років здійснювали заходи із застосування спеціальних режимів оподаткування таких товаровиробників. Зокрема, діючий механізм оподаткування сільськогосподарських підприємств сприяв збільшенню їх обігових коштів на близько 40 млрд. грн. [3], що, на нашу думку, в першу чергу пов'язане зі збільшенням обсягу податкових преференцій підприємствам аграрного сектору економіки України

У профільному міністерстві вважають, що за період дії спецрежимів оподаткування подвоєно виробництво валової продукції сільського господарства. Галузі рослинництва та птахівництва зайняли провідні світові позиції. Окрім того, почала відроджуватися галузь тваринництва. Така сприятлива політика створила необхідні умови для надходження інвестицій та розвитку аграрного бізнесу. В результаті, значно зросли надходження до бюджету від підприємств АПК [4].

За останні роки обсяги сплати податків і зборів аграрним сектором економіки становлять понад 42 млрд. грн., що суттєво перевищує бюджетну підтримку всієї галузі (рис. 2).

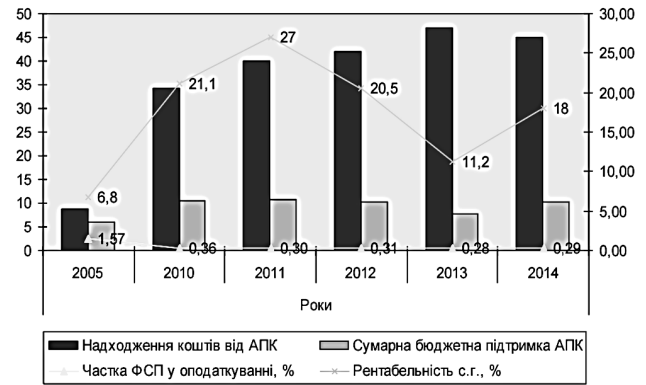

Рис. 2. Надходження від оподаткування та бюджетна підтримка АПК за 2005-2014 рр.*

*Джерело: [5]

Про винятково важливу роль сільського господарства свідчить ряд важливих макроекономічних параметрів. Найголовнішим серед них є частка сільського господарства та харчової промисловості у валовому внутрішньому продукті держави (ВВП), яка у останні роки перевищує 20%.

Окрім того продукція сільського господарства і харчової промисловості формує значну частину українського експорту. За 2014 р. експортовано продукції сільського господарства і харчової промисловості на 16,7 млрд. дол. США (на 0,3 млрд. дол. США менше, ніж за 2013 р.), що становить 31,5% вартості експорту України (проти 27,1% у 2013 р.). У 2014 р. було імпортовано сільськогосподарської продукції і продовольства на 6,1 млрд. дол. США (на

2 млрд. дол. США менше, ніж у попередньому році). У вартісній структурі імпорту країни частка даної продукції склала 11,2% (у 2013 р. – 10,5%). Таким чином у 2014 році досягнуто рекордно позитивне сальдо зовнішньої торгівлі – 10,6 мільярдів доларів.

Сьогодні «податкова дискусія» поки що іде на сторінках ЗМІ та в рамках різноманітних публічних заходів навколо двох основних варіантів податкової реформи: Кабінету Міністрів України та парламентського Комітету з питань податкової та митної політики.

Остаточний проект податкової реформи-2016 від Кабінету Міністрів України наразі так і не представлений. А саме уряд має бути ініціатором розробки проектів бюджетної і податкової політики на наступний рік. За останній місяць ми мали змогу ознайомитися з презентацією ініціатив без особливих економічних обґрунтувань та прогнозних показників.

Тим часом, Комітетом з питань податкової та митної політики вже представлено та зареєстровано законопроект «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо податкової лібералізації» у Верховній Раді України під № 3357, авторами якого є представники всіх фракцій коаліції, а також позафракційні народні депутати. Очікувано, даний законопроект викликав жорстку критику Міністерства фінансів України та представників МВФ, які запевняють, що внаслідок запропонованих податкових змін значно скоротяться державні доходи [6].

Законопроект № 3357 є дійсно прогресивним документом у контексті податкової реформи-2016. Ним передбачено суттєве зменшення фіскального навантаження на суб'єктів вітчизняної економіки, що сприятиме позитивному бізнес-клімату.

Разом з цим складається враження, що недоотримання бюджетних надходжень у результаті податкової лібералізації, окрім інфляційного зростання доходів, намагатимуться компенсувати за рахунок аграріїв. Законопроект пропонується скасувати спеціальний режим оподаткування ПДВ для сільськогосподарських товаровиробників щодо операцій у рослинництві, а це від 15 до 20 млрд. грн. додатково до бюджету. А також, знову пропонують реформувати спрощену систему оподаткування, насамперед платників четвертої групи – дрібних фермерів.

Вдруге за останні 12 місяців пропонується реформувати єдиний податок четвертої групи, що прийшов на зміну фіксованому сільськогосподарському податку в результаті податкової реформи наприкінці 2014 року. Попри тогорічний супротив громадськості та побоювання експертів щодо надмірного фіскального навантаження на дрібних фермерів (розмір податкових зобов'язань зріс більш ніж у 20 разів), оновлений єдиний податок став одним із бюджетоутворюючих податків для місцевих бюджетів та одним із небагатьох досягнень реформ децентралізації. Законопроект щодо податкової лібералізації пропонуються нові зміни – обмежити дохід до 80 тис. мінімальних заробітних плат, а також площу сільськогосподарських угідь – до 3 тис. га. Економічного обґрунтування наслідків такого обмеження для бізнесу не надається. Очевидно, що значно зменшаться надходження до бюджетів сіл, селищ, міст, а наслідки фінансової децентралізації в раз нівелюються.

Що стосується ключової норми для аграріїв – збереження спеціального режиму ПДВ для сільськогосподарських товаровиробників до 1 січня 2018 року, – то тут відсутня єдність думок. І якщо, відповідно до законопроекту щодо податкової лібералізації, аграріям вдалося довести певній частині українського

парламенту, що в умовах політико-економічних дисбалансів збереження спецрежиму ПДВ для тваринництва є життєво необхідним, то наразі продовжуються дебати за галузь рослинництва.

Значного більшого занепокоєння викликають дискусії, що точаться на робочих групах Кабміну при обговоренні урядового варіанту податкової реформи-2016. Зокрема, пропонується передбачити нові умови, за якими сільськогосподарський товаровиробник може перебувати на спеціальному режимі ПДВ, зокрема обмеживши дохід до 100 млн. грн., а також площу сільськогосподарських угідь – до 3 тис. га.

Досить поспішні реформи, на кшталт скасування спецрежиму ПДВ з 1 січня 2016 року, неминуче призведуть до негативних соціально-економічних наслідків. І найвагомішим – стане закриття значної кількості підприємств, скорочення робочих місць – від 60-100 тис. чол. А фонд заробітної плати, за таких умов, в галузі знизиться більш ніж на 1,3 млрд. грн. [6].

Навряд чи хто з ініціаторів цих змін прорахував загальний ефект для держави від переведення аграріїв на загальну систему оподаткування, адже немає жодної чіткої аргументації позицій обох варіантів, підкріпленої зрозумілими розрахунками. А відсутність конструктивного діалогу урядовців з аграріями може традиційно вилитися в надзвичайно гарячу передноворічну «податкову дискусію» в сесійній залі парламенту. Скасування спеціального режиму оподаткування ПДВ для сільськогосподарських товаровиробників з 1 січня 2016 року є неприйнятним та згубним для сільськогосподарської галузі, насамперед з точки зору забезпечення продовольчої безпеки в Україні.

Проблема ефективного регулювання економічних відносин в аграрному секторі потребує запровадження гнучкої податкової політики, яка б дала змогу оптимально пов'язати інтереси держави з інтересами переважної більшості платників податків. Для цього недопустимо нехтувати регулюючим потенціалом як податкової системи в цілому, так і окремих податків. Щоб важелі податкового стимулювання забезпечували позитивні зрушення і для держави, і для платників, необхідно спиратися на принципи: рівноправності, економічної доцільності, науковості, цільовий принцип, прозорості, кумулятивності, компетентності, законності. Виходячи з цього, існує необхідність реформування системи оподаткування України шляхом створення реальних умов для переходу агросфери на інвестиційно-інноваційну модель розвитку, що ґрунтується на макроекономічній збалансованості трьох компонент – потреб держави, спроможності платників та оптимізації макроструктурних пропорцій [7].

Висновки з проведеного дослідження. Підсумовуючи проведене дослідження, можна зробити висновок про необхідність реформування податкової системи, але з урахуванням особливостей господарських форм, прибутковості діяльності, спрямованості на соціальну сферу господарського життя підприємств аграрного сектору.

Перспективні напрями подальших наукових розробок щодо вдосконалення податкових стосунків у аграрній сфері лежать у площині поглиблення теоретичних досліджень з цієї проблеми та вирішення практичних завдань підвищення ефективності регулювання сільськогосподарського виробництва. Тому головна ціль податкового регулювання має полягати у ефективному застосуванні елементів системи оподаткування, виходячи з стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку агросфери України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Онисько С.М. Ефективність сільськогосподарського виробництва та її залежність від фіскальної політики держави / С.М. Онисько, А.А. Верзун, О.В. Шолудько – Львів.: Апріорі, 2007 – 154 с.
2. Іванов Ю. Б. Податковий менеджмент: Навчальний посібник / Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, А. Я. Кізима, В. В. Карпова. – Київ: Знання, 2008. – 525 с.
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2015/so_ek_r_u/soekru_u/arh_soekru_15.htm
4. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/news/?pg=10423>
5. Держкомстат України // [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://a7d.com.ua/novini/23135-podatkova-ruletka-dlya-agrariyiv.html>
7. Податкове регулювання розвитку агросфери в Україні / О. Є. Гудзь // Ефективна економіка. – 2012. – № 1. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/efek_2012_1_6.pdf

УДК 336.02:368

Балацький Є.О.*доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри управління та фінансово-економічної безпеки
Української академії банкієвської справи***Кузьменко О.Г.***аспірант
Української академії банкієвської справи***ВПЛИВ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ФІНАНСОВОГО РИНКУ
НА УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ**

У статті доведено, що на сучасному етапі розвитку загальний вектор змін в політиці страхових компаній щодо формування та управління страховим портфелем зумовлений впливом трансформаційних тенденцій на фінансовому ринку. Розглянуті аспекти впливу трансформаційних процесів на страховий ринок та політику управління страховим портфелем. Визначено, що характерною особливістю сучасного етапу є зростання рівня взаємозалежності і взаємодії страхових компаній з іншими фінансовими установами та збільшення обсягів страхування спеціалізованих ризиків.

Ключові слова: фінансовий ринок, страхування, страхові компанії, управління.

**Balatskiy Ye.O., Kuzmenko O.G. ВЛИЯНИЕ ТРАНСФОРМАЦИОННЫХ ТЕНДЕНЦИЙ ФИНАНСОВОГО РЫНКА
НА УПРАВЛЕНИЕ ОПЕРАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ**

В статье доказано, что на современном этапе развития общий вектор перемен политики страховых компаний относительно формирования и управления страховым портфелем обусловлен влиянием трансформационных тенденций на финансовом рынке. Рассмотрены аспекты влияния трансформационных процессов на страховой рынок и политику управления страховым портфелем. Определено, что характерной особенностью современного периода является увеличение уровня взаимозависимости страховых компаний с другими финансовыми учреждениями и увеличение объемов страхования определенных рисков.

Ключевые слова: финансовый рынок, страхование, страховые компании, управление.

Balatskiy Ye.O., Kuzmenko O.G. OPERATING ACTIVITIES OF THE INSURANCE COMPANIES WITHIN TRANSFORMATIONAL ENVIRONMENT OF THE FINANCIAL MARKET

The article proved that changes in the policies of insurance companies on the formation and management of the insurance portfolio due transformational impact on financial market trends. The transformational environment of the financial market is analyzed and determined its place in the system of insurance protection. The economic nature of financial flows is studied and specific features of their functioning in insurance companies are identified as the vector of development at the present stage.

Keywords: financial market, insurance (reinsurance), insurance companies, management.

Постановка проблеми. Функціонування страхових компаній відбувається у змінному, нестабільному зовнішньому середовищі. Діяльність компаній не ізольована від впливу факторів даного середовища, а навпаки, їх розвиток відбувається з урахуванням, а іноді і під впливом змін і трансформацій, що виникають у фінансовій системі, на світовому та національному страховому ринку.

Основною тенденцією, що визначає напрямок розвитку всіх фінансових посередників на сучасному етапі, у тому числі страхових компаній, є трансформація фінансового ринку, що полягає в інтеграції та конвергенції сегментів фінансового ринку, та у формуванні відповідних даним процесам нових підходів до управління, організації діяльності, розробки і збуту фінансових продуктів, та інших змін у функціонуванні страхових компаній.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням актуальних питань, пов'язаних з діяльністю страхових компаній на фінансовому ринку займалися провідні вітчизняні та зарубіжні вчені, такі як: В.Д. Базилевич, О.І. Барановський, Н.М. Внукова, Г. Воблий, О.О. Гаманкова, О.Д. Заруба, О.М. Зубець, М.С. Клапків, В.В. Корнєєв, І.О. Лютий, С.С. Осадець, В.К. Райхер, Л.І. Рейтман, Т.А. Рогова, К.Є. Турбіна, Т.А. Федорова, І.Я. Чугунов, В.В. Шахов, Я.П. Шумелда, Р.Т. Юлдашев та ін. Дослідження зазначених науковців розкривають широке коло проблем, які стосуються управління діяльністю страхових компаній. Проте, залишаються недостатньо дослідженими питання впливу трансформаційних тенденцій фінансового ринку на управління операційною діяльністю страхових компаній.